

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ΄.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ δέου ἂν θεοτίμου ἀνθρώπου
βουλευσάτω ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΜΙΣΟΥ¹

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΝ ΧΩΡΑΣ.

ὑπό Γρηγ. Ἀερικοῦ διδασκάλου ἐν Ἀμισῷ.

Θεμισκύρα (Τσαρσαμπᾶς)

Νοτιοανατολικῶς τῆς Ἀμισοῦ εἰς 8 ὥρων ἀπόστασιν κεῖται ἐπὶ ἐφορωτάτης πεδιάδος ἡ παλαιὰ Θεμισκύρα, ἡ τῶν Ἀμαζόνων πρωτεύουσα. Ἐξ οὐδενὸς σημείου δύναται τῆς νὰ εἰκασθῇ τὴν παλαιὰν αὐτῆς ὑπαρξιν, οὐχ ἦτιον δὲ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα τοῦ Ἀπολλοδώρου, Ἡροδότου καὶ ἄλλων, δὲν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ παλαιὰ Θεμισκύρα ἔκειτο οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Ἰριδος ποταμοῦ, ὡς περὶ τούτου ἔγραψάν τινες ἐκ τῶν συγχρόνων ἡμῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Θερμώδοντος, ἐνθα ἡ νῦν πολίχνη Θέρμη, παρ' αὐτὴν δὲ καὶ τὸ Ἀμαζόνειον ὄρος (Ἀμαζών-δάγ.) Ἀμαζόνες κατόκουν περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν κτλ. (Ἀπολλόδ. Βιβλιοθ. βιβλ. 6. κεφ. 4. § 9.) ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι παταμῷ κτλ. (Ἡροδ. βιβλ. IV κεφ. 86—87). Ἀγνοῶ ἀληθῶς πόθεν κινούμενοι ἠθέλησαν νὰ ἀποδώσωσι τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν εἰς τὸν Τσαρσαμπᾶν, ἐν ᾧ ὑπάρχει παρ' αὐτὴν ὁ τε Θερμώδων ποταμὸς καὶ ἡ παρ' αὐτὸν πολίχνη Θέρμη 6 ὥρας ἀπέχουσα τοῦ Τσαρσαμπᾶ καὶ διασώσασα μέχρι σήμερον τὴν ὀνομασίαν τῆς.

Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι παρὰ τῷ Ἰριδι ὑπῆρχέ ποτε πόλις τις, τῆς ὁποίας ἴχνη διασώζονται, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη ἀπέχει περὶ τὸ ἐν τέταρτον τῆς νῦν πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ, οὐδεὶς δ' ἐπομένως ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρει τι περὶ αὐτῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὸν Τσαρσαμπᾶν ἀντὶ τῆς Θεμισκύρας, τῆς ἄλλως τε καὶ Θερμισκύρας παρὰ τινων ἱστορικῶν καλουμένης· ἴσως δ' ἐκ τούτου κατ' ἀποκοπὴν τῶν δύο τελευταίων συλλαβῶν, ὡς καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα ὀνόματα Κύρια συνέβη ἡ ἀποκοπὴ αὕτη ἢ μετατροπὴ καὶ συγχώνευσις τινῶν γραμμάτων καὶ συλλαβῶν, ὡς ἐκ τοῦ εἰς Ἀμισόν, ᾗς Ἀμισόν, ἐγένετο Σαμισόν κτλ. καὶ ἡ Θεμισκύρα νὰ ἐγένετο Θέρμη.

Μὴ προτιθέμενοι νὰ δρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀρχαίαν θέσιν αὐτῆς, διότι ἄμολογητέον ὅτι στερούμεθα τῶν τε ἀπαιτουμένων μέσων καὶ τοῦ καταλ-

1 Συνέχ. ὄρα τεύχος Δ'. σελ. 202.

λήλου καιροῦ, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ ζήτημα, περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἔκθεσιν μόνον τῆς νῦν καταστάσεως τῆς χώρας.

Ἡ κωμόπολις αὕτη κεῖται, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Θερμισκῦρας, Τζανίκ ὀνομαζομένου, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἅπασα ἔλαβεν ἡ ἐπαρχία, Τζανίκ σαντζαγῆ ὀνομαζομένη, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰριδος ποταμοῦ (Τουρκ. Γιεσηλ-ιρμακ ἢ Τσαρσαμπά ιρμαγῆ) εἰς τεσσάρων ὠρῶν ἀπόστασιν τῆς θαλάσσης, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ μικρῶν πλοιαρίων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς στόματος τοῦ ποταμοῦ ἔνθα σχηματίζεται καὶ μικρὸς τις λιμὴν πρὸς μεγάλην ὠφέλειαν τῶν πλοίων Ἀγκῶν καλούμενος. Ἐδρα ὑποδιοικητοῦ ὑπὸ τὸν Διοικητὴν Ἀμισοῦ οὔσα καὶ ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον Ἀματείας, κεῖται ἐπὶ τῶν ὀρίων τῶν διαχωριζόντων τὴν ἐπαρχίαν Ἀμασείας ἀπὸ τὴν τῆς Νεοκαισαρείας, καὶ διαιρεῖται εἰς δύο συνοικίας διασχιζομένης ὑπὸ τοῦ Ἰριδος, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρὸς Ἀν. κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν καὶ Κιρκασίων, ἐσχάτως ἐκ Ῥωσσίας μεταναστευσάντων· ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ ἡ κυρίως ἀγορὰ τῆς πόλεως μετὰ τοῦ Διοικητηρίου, τοῦ Τηλεγράφου καὶ ἄλλων δημοσίων καταστημάτων· ἡ δὲ πρὸς Δυσμ. ὑπὸ χριστιανῶν (Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων), ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀποκαταστάτων ἐσχάτως ἐνταῦθα, οἱ μὲν Ἕλληνες εἰς διακοσίας συμποσούμενοι οἰκογενείας ἐκ τῆς παραλίου γειτονικῆς πόλεως Οἰνόης, Τραπεζοῦντος, Εὐδοκιάδος (Τοκάτ) καὶ Καισαρείας, οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς Εὐδοκιάδος.

Π ρ ο ῖ ὄ ν τ α. Παράγει προϊόντα ὅσα σχεδὸν καὶ ἡ Ἀμισός. Ἡ ἐκτεταμένη ὁμοῦ αὐτῆς πεδιάς ὑπὸ πλείστων ποταμῶν καταρδευομένη, ὧν οἱ ἐπισημότεροι εἰσιν ὁ Ἰρις καὶ ὁ Θερμῶδων, καθίσταται καρποφορωτάτη συνάμα δὲ καὶ ὠραιότατη ἔνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ καρποφόρων δένδρων καὶ ἐκτεταμένων δασῶν, ἅτινα πλουσίαν παρέχουσι τοῖς ῥιψοκινδύνοις θήραν, πρὸς δὲ καὶ αἱ ὑπὸ τῶν ποταμῶν σχηματιζόμεναι λίμναι, ὧν μεγίστη καὶ ἐπισημοτέρα ἡ κατὰ Στράβωνα Σιμωνίς, παρέχουσι πλῆθος ἰχθύων, κεφάλων καὶ ἐκ τῶν ὁποίων παράγεται ἰκανὸν αὐγοτάριχον καὶ χαβιᾶριον μαῦρον, μεγάλας τοῖς ὀλιγίστοις καὶ ἀνικάνοις ἐνταῦθα ἄλιεῦσι παρέχοντα ὠφελείας. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἰκανὴν ποσότητα κατ' ἔτος εἰς διάφορα μέρη ἀποστέλλει ἀραβοσίτου, σπόρων διαφόρων, ὀσπρίων, ὀρύζης καλλίστης ποιότητος καὶ πτίλων.

Ἐ μ π ὀ ρ ι ο ν. Τὸ ἐμπόριον ἐνταῦθα συνίσταται εἰς τὴν ἐξαγωγὴν γεννημάτων καὶ τῶν ἄλλων προϊόντων τῆς χώρας, εἰς πώλησιν διαφόρων ὑφασμάτων ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅπου κατὰ πᾶσαν τετάρτην, ἡμέραν τῆς ἐβδομαδιαίας ἀγορᾶς τῆς κωμοπόλεως, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, Τσαρσαμ-

πᾶς (τετάρτη) γίνεται μεγάλη κίνησις κατερχομένων πολλῶν χωρικῶν μετὰ ἀμαξῶν, καμήλων καὶ ἄλλων φορτηγῶν ζώων ἐκ τῶν περιχώρων καὶ τῶν ἄλλων πλησιοχώρων πόλεων πρὸς ἐμπορείαν. Καὶ ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐμπόριον εἰς τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐστὶ χεῖρας.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τοῦ Τσαρσαμπᾶ ἀνέκαθεν ἦτο ὑγιεινόν· ἀλλ' ἐσχάτως ἔνεκα τῆς πλημμύρας τοῦ Ἰριδος ποταμοῦ, ὅστις κατὰ πᾶσαν ἄνοιξιν ἐξογκούμενος μεγάλας προξενεῖ ζημίας εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς, κατέλιπε πολλὰ βαλτώδη μέρη, τῶν ὁποίων αἱ ἀναθυμιάσεις μεγάλην ἐπήνεγκαν εἰς τὸ κλίμα τῆς πόλεως βλάβην καταστήσασαι αὐτὸ ἐπιρρεπὲς εἰς πυρετούς. Ὀφείλεται δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὴν πατρικὴν πρόνοιαν τῶν ἀρμοδίων.

Δημοσία ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐν Τσαρσαμπᾶ Ἑλληνικὴ κοινότης ἀνέκαθεν διεκρίθη ἐπὶ φιλομουσίᾳ διατηροῦσα ἀπὸ ἱκανῶν χρόνων καλῶς κατηρτισμένα σχολεῖα. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ κεφάλαια τοκοφόρα δι' ὧν συνετηροῦντο εἶχον φροντίσει οἱ κατὰ καιροὺς ἰθύνοντες τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα, ἅτινα καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦνται. Δίαν δὲ ἀξιεπαίγως διατηρεῖ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἰς ὃ διδάσκει εἰς Ἑλληνοδιδάσκαλος, Ἀλληλοδιδασκτικὸν μετὰ δύο διδασκάλων, καὶ Παρθεναγωγεῖον μετὰ μιᾶς διδασκαλίας. Ἐκκλησίας σχεδὸν ἑστεροῦντο, διὸ καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἐκκλησιάζωνται ἐντὸς πεπαλαιωμένης καὶ ἐτοιμορρόπου ξυλίνης Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ὁμῶς ἔτους καὶ τοῦτο διιδόντες οἱ κάτοικοι ἔθεντο τὸν θεμέλιον λιθίνης καὶ λαμπρᾶς Ἐκκλησίας ἐν καλῇ θέσει, ἣτις εἰσέτι δὲν ἐτελειοποιήθη.

Τούτοις ἔπονται οἱ συμπολιταὶ αὐτῶν Ἀρμένιοι διατηροῦντες καὶ οὗτοι ἀρρεναγωγεῖον μετὰ παρθεναγωγείου, ἔχοντες καὶ μικρὰν μὲν, ἀλλ' ὡραίαν λιθίνην Ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνταῦθα ἡ γλῶσσα ὡς ἐκ τῆς ἐξ ἄλλων μερῶν μεταναστεύσεως τῶν κατοίκων εἶναι διάφορος, ἐκάστου τὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος ὁμιλοῦντος γλῶσσαν.

Ἀριθμεῖ νῦν ὁ Τσαρσαμπᾶς ὑπὲρ τὰς 1500 οἰκογενεῖας, πλὴν τῶν Κιρκασίων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν 200 εἰσὶν Ἑλληνικαί, περὶ τὰς 250 δὲ Ἀρμενικαὶ καὶ αἱ λοιπαὶ Τουρκικαί.

Ἰρις ποταμός. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχει τὰς πηγὰς του ἀπὸ τοῦ Παρνάδρου καὶ τινῶν ἄλλων ὀρέων καὶ ῥέων παρὰ τὴν Εὐδοκιάδα, Γαζίεραν, Τροχάλην, Ζῆλα, διασχίζει τὴν Ἀμάσειαν, εἶτα 20 ὥρας μακρὰν τῆς θαλάσσης ἐνοῦται μετὰ τοῦ Λύκου, ὅστις ἔχει τὰς πηγὰς του ἀπὸ τὴν Χαλδεῖαν, καὶ χύνονται ἀμφότεροι εἰς τὴν θάλασσαν ἀποτελοῦντες δύο στόματα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ Δυτικὸν εἶναι πλευστὸν μέχρι τοῦ Τσαρσαμπᾶ.

(ἀκολουθεῖ)